

Nr 94.

Ankom till Riksdagens kansli den 19 maj 1910, kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af 2 mom. i kungl. kungörelsen den 13 juni 1908 angående förändrade villkor och bestämmelser för den af staten utöfvade egnahemslånerörelsen.

(2:a Afd.)

Gällande villkor och bestämmelser för den af staten utöfvade egnahemslånerörelsen återfinnas i kungl. kungörelsen i ämnet den 13 juni 1908. Mom. 2 af denna kungörelse lyder sålunda:

Egnahemslån skall utgå, då fråga är om jordbrukslägenhet, med minst hälften och högst fem sjättedelar af det med ledning af uppgjordt köpeaftal, värderingsinstrument, brandförsäkringshandlingar, kostnadsförslag eller andra tillgängliga handlingar beräknade och af låneförmedlaren godkända värdet å jorden jämte därå befintliga eller för uppförande afsedda byggnader samt, då fråga är om bostadslägenhet, med minst hälften och högst tre fjärdedelar af samma värde.

Egnahemslån må ej utgå, där det beräknade värdet öfverstiger: för jordbrukslägenhet 6,000 kronor och för bostadslägenhet 4,000 kronor.

I två särskilda inom Andra kammaren väckta, till jordbruksutskottets förberedande behandling öfverlämnade motioner hafva nu framställningar gjorts, att Riksdagen måtte besluta, det nämnda moment af berörda kungörelse måtte erhålla förändrad lydelse, därvid föreslagits af herr *S. Linders*, i motionen nr 41, denna lydelse:

Egnahemslån skall utgå, då fråga är om jordbrukslägenhet, med minst hälften och högst *sju åttendedelar* af det med ledning af etc. —
— — — — — värde.

Egnahemslån må ej utgå, där det beräknade värdet öfverstiger: för jordbrukslägenhet 8,000 kronor och för bostadslägenhet 4,000 kronor.

Bih. till Riksd. Prot. 1910. 8 Saml. 44 Häft. (Nr 94).

och af herr *N. Larsson* i Klagstorp m. fl., uti motionen nr 65, följande lydelse af momentet:

Egnahemslån — — — — — värde.

Egnahemslån må ej utgå, där det beräknade värdet öfverstiger: för jordbrukslägenhet 8,000 kronor och för bostadslägenhet 4,000 kronor.

Till stöd för dessa framställningar har anförts af herr *Linders*:

»Behovvet af en förhöjning i maximibeloppet för lån ur statens egnahemslånefond gör sig alltmera kännbart. Särskildt synes höjningen af maximibeloppet för jordbrukslägenheter hafva de allra starkaste skäl för sig.

Sistlidne riksdag tog tanken härpå sig uttryck i tre olika motioner inom Andra kammaren, nämligen nr 1, 14 och 57. Samtliga dessa, afstyrkta af statsutskottet, afslogos i båda kamrarna, i Andra kammaren dock först efter votering med 103 röster mot 93, som afgåfvos för herr Nilsons i Örebro i reservation gjorda yrkande om höjning af maximibeloppet för jordbrukslägenheter till 8,000 kronor.

Under hänvisning till nyssnämnda motioner samt Andra kammarens öfverläggning i ärendet den 8 sistlidne maj afstår jag här från upp-tagandet af en mera utförlig motivering. Ett par viktigare synpunkter vill jag dock i korthet framhålla.

I stället för att lämna sin medverkan till en vidare utveckling af vår egnahemsrörelse hafva alltför många likgiltigt slagit sig till ro vid det förhållandet, att disponibla statsmedel redan nu ej på långt när svara mot efterfrågan. Häremot torde lämpligast böra erinras, att statsåtgärderna icke vidtagits för att *locka*, utan förnämligast i ändamål att *gagna*.

Den inslagna vägen kan mynna ut mot stora och rika möjligheter. Så mycket mera nu, när industriens och städernas jättesugning något minskats. Men då fordras också af statsmakterna, att dessa på allt sätt söka jämna de alltid svärgångna stigarna, som leda tillbaka mot landsbygden.

Vår nuvarande egnahemsrörelse löper — enligt mångas omdöme — risken att utsättas för ett svårt bakslag, om icke i god tid förebyggande åtgärder vidtagas. Störst är faran i att vi plöttra bort för små lägenheter till jordbruk, afsedda att föda nybyggaren och hans familj. Eljest bruka vi ofta ordspråket: »för mycket och för litet fördärfvar allt». Skulle vi nu vilja ersätta missförhållandet af de oformligt och opraktiskt och oekonomiskt stora godsen med ett stort elände af sönderplockade

åkerlappar, hvilkas ägare äro på förhand dömda att flacka vidt ikring i bygderna för att söka sin bärgning med ofta tillfälligt arbete.

Maximisumman för bostadslägenheter är visserligen, äfven den, lågt tilltagen, men kan försvaras. Dessutom har denna linje i egnahemsrörelsen fått en värdefull tillökning i lagen om tomträtt jämte fjorårets beslut att mot säkerhet i tomträtten utlämna lån på för öfrigt förutvarande villkor ur statens egnahemslånefond.

Saken ställer sig, proportionsvis, redan från början helt annorlunda i fråga om jordbrukslägenheter. Ett är, att byggnaderna draga bra mycket högre kostnader, emedan de måste, förutom bostad, innehålla stall, loge, redskapshus o. s. v. Men äfven kostnaderna för jordinköp bli betydligt högre, när man afser en areal så stor, att en med egentligt jordbruk sysselsatt småbrukarefamilj må kunna lifnära sig därå.

Närmast städer och betydande afsättningsorter kan visserligen företagsamt folk reda sig på mycket små områden, i synnerhet med anlitaandet af jordbrukets binäringar. Men jag tänker på de många inom den mera vidsträckta ramen, hvilka för att hålla sig till bestämmelserna för statens egnahemslån måste inskränka sina s. k. jordbrukslägenheter till en areal om 2 à 3 hektar. Exempel saknas ej på att man till och med varit tvingad att räkna med jordbrukslägenheter om 1 hektars storlek för att hålla sammanlagda värdet för jord och åbyggnad inom maximigränsen 6,000 kronor.

Så är förhållandet flerstädes inom Malmöhus län och likställda orter. I andra trakter af vårt land, där jorden är annorlunda och jordbruket måste läggas annorledes, äro förhållandena ingalunda ojämförliga, när det gäller att bedöma en egnahemsbyggares resurser att drifva en själfständigt ekonomisk jordbruksnäring. Där jorden är billigare, är den i vanliga fall äfven sämre, afsättningsorterna för produkter äro aflägsnare och utsikterna för någon extra inkomst likaledes fjärrare, hvaraf med konsekvens följer, att jordarealen måste tilltagas betydligt större.

Jag förutsätter icke, att man vidare häremot invänder, att egnahemsrörelsen inom vårt land skulle hafva som hufvuduppgift att binda arbetskraften på landsbygden åt det stora jordbruket. Har någon hyst den föreställningen, så torde vår praktiskt lagda egnahemsrörelse, sådan den bedrifvits såväl af våra hushållningssällskap som egnahemsföreningar redan hafva tagit bort all villfarelse härutinnan. Naturligtvis verkar äfven egnahemsrörelsen i det syftet.

Men vi få under inga omständigheter utstycka jorden schablon-

mässigt efter samma måttstock för alla, och därom föreligger icke heller några önskingar. Det är endast behovet af vidare gränser att röra sig emellan, som söker sig fram.

En olägenhet har dock onekligen maximibeloppets höjning, den nämligen att staten med nu anslagna medel ej kan hjälpa lika stort antal personer som förut. Men viktigare än antalet är dock, att de, som erhålla lånemedel, blifva satta i stånd att utöfva egentlig jordbruksnärings och själfständig sådan. Eljest få vi se oss om efter den ökade jordbruksbefolkningen, som vi önskat vårt land!

Och ett ord till härom! Sveriges Riksdag kommer säkerligen aldrig att sakna medel, ifall det skulle kräfvast ökade summor för en sådan ur alla synpunkter nyttig och gagnande uppgift, som innerst afser att bereda ökad odling och välmåga inom landet.

Jag har därför velat ånyo frambära det behjärtansvärda, från olika håll framställda krafvet på maximibeloppets höjning till 8,000 kronor för jordbrukslägenheter vid lån ur statens egnahemslånefond.

Emellertid är det en annan härmed sammanhängande sak, som icke förut tilldragit sig större uppmärksamhet. Ifall Riksdagen skulle besluta en sådan förhöjning som den här föreslagna, vore i själfva verket ej så mycket vunnet, om icke samtidigt proportionen i statens bidrag förändrades. I stället för att som staten nu bidrager med högst $\frac{5}{6}$ af hela värdet, synes mig högsta bidraget böra sättas till $\frac{7}{8}$. Möjligen kunde äfven för framtiden åtskilliga egnahemslånesökare själfva bidraga med $\frac{1}{6}$ eller ännu större belopp. Den största ekonomiska faran för jordbrukaren ligger ej i och för sig i skuldsättningen för jorden, när krediten blott är tryggad och räntan såsom för statslånen hålles låg. Vida riskablare är saknaden af nödigt rörelsekapital för jordbruksdriftens rationella ordnande. Många jordbrukare gå under eller stanna i ständig ekonomisk misär, emedan de nödgas på kredit och till höga priser inköpa kreatur, inventarier och utsäde för att sedan vid tiden för skuldens betalande se sig tvingade att realisera en god del till hvad pris som helst. En dylik administration tål icke jordbruket vid. Därför bör staten bidraga så långt någonsin är möjligt med lån på fastigheten, så att egnahemsinnehafvaren måtte kunna disponera någon del af sitt lilla kapital rörligt för själfva jordbruksdriften.

Möjligen synes någon genom detta tillvägagångssätt, att statens real-säkerhet skulle minskas. Formellt sedt, sker naturligtvis också detta. Men, såsom jag antydt, är detta endast skenbart, emedan låntagarens

förmåga att räntabelt sköta sitt jordbruk samtidigt ökas. Dessutom ger erfarenheten vid handen, att omsorgen hos våra låneförmedlare öfverallt är så stor, att endast dugande och skötsamt folk erhåller lån.

Slutligen vill jag framhålla, att genom den egnahemsrörelse, som afses i Kungl. Maj:ts kungörelse den 13 juni 1908, endast de arbetare och med dem likställda, hvilka redan förfoga öfver vissa medel, kunna beredas tillfälle att förvärfva eget hem. För den stora skaran af obe-medlade, som sakna möjligheter att spara — vore viljan och hågen än så starka — för dem bidar ännu olöst den stora frågan om upplåtande i större utsträckning af jordbruksområden på statens mark med stadgad besittningsrätt.

Detta må dock icke hindra oss från att allt framgent utveckla vår nuvarande egnahemsrörelse.»

och af herr *Larsson* i Klagstorp:

»Egnahemsfrågan intager med all rätt såväl i vårt som flera andra länder en synnerligen framstående plats.

Åstadkommandet af egna hem för så stort antal som möjligt af landets innebyggare torde vara ett af de verksammaste medlen att motverka emigrationen, höja fosterlandskänslan och utjämna klasstriden. Egnahemsfrågan är ju hos oss jämförelsevis ny. Det var först 1904 års Riksdag, som lämnade anslag till understödjande af egnahemsverksamheten, och allt nytt måste ju i större eller mindre grad betraktas såsom försök. Så äfven här.

I Kungl. Maj:ts proposition till samma års Riksdag föreslogs, att högsta värdet för jordbrukslägenhet, å hvilken egnahemslån skulle kunna erhållas, skulle sättas till 6,000 kronor och för bostadslägenhet till 3,000 kronor. Det särskilda utskott, som behandlade den kungliga propositionen, föreslog i sitt betänkande Riksdagen att åsätta jordbrukslägenhet ett högsta värde af 4,500 kronor och för bostadslägenhet 3,000 kronor. Kamrarna stannade i olika beslut, i det Första kammaren biföll utskottets hemställan, under det att Andra kammaren biföll Kungl. Maj:ts förslag oförändradt. Genom sammanjämkning blef sedan högsta värdet för jordbrukslägenhet fastställt till 5,000 kronor. Genom enskilda motionärers förslag fann sig emellertid redan 1906 års Riksdag föranlåten höja maximivärdet å jordbrukslägenhet till 6,000 kronor och bostadslägenhet till 4,000 kronor. Vid 1909 års riksdag föreslogs flera förslag om höjandet af värdet såväl å jordbruks- som bostadslägenhet. Angående jordbrukslägenhet påyrkades höjning till 7,000 kronor af herrar Byström

och Sjöberg och till 8,000 kronor af herr Juhlin m. fl. Statsutskottet, som behandlade motionerna, afstyrkte desamma, men i en reservation, afgifven af herr Nilson i Örebro, föreslogs höjning i värdet af jordbrukslägenhet till 8,000 kronor. Vid behandling af ärendet i Riksdagen bifölls utskottets hemställan, i Andra kammaren med 103 ja mot 93 nej, hvilka afgåfvos för reservationen. Som här af synes, var det en stor minoritet i Andra kammaren som ansåg, att nuvarande maximivärdet å jordbrukslägenhet, å hvilken egnahemslån skall kunna erhållas, borde höjas, och denna uppfattning delas af ett stort antal medborgare landet rundt.

Vill man jämföra proportionerna emellan högsta värdet å jordbrukslägenhet 6,000 kronor och bostadslägenhet 4,000 kronor, synes det oss skäl föreligga att höja värdet å jordbrukslägenhet.

Skall ett eget hem å jordbrukslägenhet åstadkommas, bör ju möjlighet finnas att skaffa sig så mycket jord, att en familj därå kan hafva sin nödortftiga bärgning, och därtill erfordras enligt vår uppfattning en jordrymd af omkring 5 har. Med ett pris af 6- eller 800 kronor pr har åtgå då respektive 3- eller 4,000 kronor. Skall egnahemsbrukaren så bygga sig nödiga bostads- och ekonomihus, torde det i våra dyra tider kosta honom 3- å 4,000 kronor, därtill kommer anskaffning af behöfliga husdjur, inventarier och utsäde samt familjens underhåll, intill dess det egna hemmet härför gifver någon afkastning, allt visande svårigheten i att med nu gällande bestämmelser kunna åstadkomma eget hem på landet. Därtill kommer äfven ett annat skäl; förhållandet kan vara så, att en person lyckats förskaffa sig en lägenhet, som i inköp kostar mera än 6,000 kronor, han är kanhända icke alldeles obemedlad, men saknar möjlighet att själf anskaffa tillräckligt kapital; då skall han till följd af gällande bestämmelser vara förhindrad erhålla hjälp i form af egnahemslån och kanske blifva urståndsatt att förskaffa sig det hem han åstundar.»

Det väckta förslaget om höjning af maximivärdet å jordbrukslägenhet till 8,000 kronor framställdes äfven vid förra årets riksdag, men afslogs, sedan statsutskottet afstyrkt detsamma hufvudsakligen af det skäl, att, då hemmansdelar om 15 å 20 tunnland åker och försedda med nödiga åbyggnader flerstädes i landet ej betingade högre pris än det högsta medgifna värdet, hvarför egnahemslån kunde erhållas, en höjning af jordbrukslånens maximibelopp icke syntes vara af behovet påkallad.

I åtskilliga delar af landet och särskildt i närheten af större sam-

hällen torde emellertid förhållandena vara sådana, att en själfständig jordbrukslägenhet icke kan åstadkommas inom det för egnahemslåns erhållande nu bestämda värdet å lägenheten. Detta talar för att uti gällande bestämmelser rörande låns utbekommande från egnahemslånefonden den ändring måtte vidtagas, att högsta värdet för jordbrukslägenhet, som därvidlag skulle kunna ifrågakomma, måtte bestämmas till 8,000 kronor. För en dylik höjning vill också utskottet uttala sig under förutsättning, att ytterligare medel tillföras lånefonden. Beträffande frågan om lånens storlek ställer utskottet sig däremot tveksamt. Herr Linders förslag om höjande af maximilånebeloppet till sju åttiondelar af lägenhetens värde kan utskottet icke biträda, särskildt med hänsyn till den ökade risk, som därigenom skulle uppstå för låneförmedlarne. Beträffande herr Larssons i Klagstorp förslag vill utskottet utan att göra ett bestämdt uttalande framhålla, att, då man ännu icke vunnit någon erfarenhet rörande återgåldandet af redan utlämnade lån, det vid en eventuell höjning af maximivärdet å jordbrukslägenhet synes böra ifrågasättas, huruvida 5,000 kronor dock ej fortfarande må blifva högsta medgifna lånebeloppet.

Emellertid har, enligt hvad utskottet erfarit, chefen för jordbruksdepartementet kallat sakkunnige till öfverläggning i egnahemsfrågan; och hafva dessa uppställt de önskemål, till hvilka syntes dem böra i första hand tagas hänsyn i arbetet på egnahemsrörelsens ytterligare utveckling. Då således egnahemsfrågan är föremål för Kungl. Maj:ts utredning, och det är att förvänta, att jämväl förevarande fråga därvid kommer under ompröfning, får utskottet hemställa,

1:o) att herr Linders ifrågavarande motion icke må af Riksdagen bifallas; samt

2:o) att herr Larssons i Klagstorp motion icke heller må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 19 april 1910.

På jordbruksutskottets vägnar:

THEODOR ODELBERG.

Reservation:

af herrar grefve *R. G. Hamilton*, *G. A. E. Kronlund* och *P. N:son Bosson*, hvilka ansett, att utskottet, med anledning af herr Larssons i Klagstorp m. fl. motion, bort hemställa,

att Riksdagen måtte besluta, att mom. 2 i gällande allmänna villkor och bestämmelser för den af staten utöfvade egnahemslånerörelsen måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Egnahemslån — — — — värde.

Egnahemslån må ej utgå, där det beräknade värdet öfverstiger för jordbrukslägenhet 8,000 kronor och för bostadslägenhet 4,000 kronor.

af herrar *G. Jansson* och *S. Linders*.

Det skulle här antecknas, att herrar *E. A. Lindblad* och *D. Persson* icke deltagit i ärendets slutbehandling inom utskottet.
